

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ

«Η γνωριμία με το έργο του
είναι ένα παράδεισο στη φύση»

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ

*«Η γνωριμία με το έργο του
είναι ένα παράθυρο στη φύση»*

Τσιμπλούλης Γεράσιμος

**Μακρινίτσα Πηλίου
2010**

Copyright © 2007 Copyright © 2007
Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μακρινίτσας
370 11 ΜΑΚΡΙΝΙΤΣΑ
Τηλ.: 2428069040, τηλ. και fax: 2428090010
Website: <http://kpe-makrin.mag.sch.gr>, e-mail: mail@kpe-makrin.mag.sch.gr

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μακρινίτσας
370 11 ΜΑΚΡΙΝΙΤΣΑ
Τηλ.: 2428069040, τηλ. και fax: 2428090010
Website: <http://kpe-makrin.mag.sch.gr>, e-mail: mail@kpe-makrin.mag.sch.gr

Κείμενα-σχεδιασμός ασκήσεων & Επιμέλεια Β' έκδοσης (*συμπληρωμένη*):

Τσιμπλούλης Γεράσιμος

Δάσκαλος-μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κ.Π.Ε. Μακρινίτσας

Σελιδοποίηση-επιμέλεια Α' έκδοσης:

Γκράσος Γιώργος

Καθηγητής Αγγλικής Γλώσσας- μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κ.Π.Ε.

Μακρινίτσας

Διορθώσεις-υπεύθυνος εκτύπωσης:

Βίγκλας Παναγιώτης

Φυσικός, Μετεωρολόγος- μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κ.Π.Ε. Μακρινίτσας

Έκδοση: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μακρινίτσας

ISBN: 960-88010-2-8

Τα κείμενα και τα φύλλα εργασίας αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία του Κ.Π.Ε. Μακρινίτσας. Επιτρέπεται η με οποιονδήποτε τρόπο η αναπαραγωγή τους για εκπαιδευτικούς σκοπούς, με αναφορά στην πηγή προέλευσης.

Για τον εκπαιδευτικό...

Μια μέρα στο Μουσείο του Θεόφιλου στην Ανακασιά του Πηλίου

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια σαφής μετατόπιση του κέντρου βάρους των μουσειακών λειτουργιών από αυτές που ασχολούνται με τα αντικείμενα, σε αυτές που αφορούν την επικοινωνία του μουσείου με το κοινό.[1] Στο περιβάλλον ενός σύγχρονου μουσείου, το προς μελέτη υλικό δεν είναι μόνο τα μουσειακά αντικείμενα αλλά και όλα τα στοιχεία που τα τεκμηριώνουν και ενισχύουν το «διάλογο» με τον κάθε επισκέπτη.

Ο πολιτισμός δεν παράγεται στο μουσείο, όμως το μουσείο είναι τόπος (ανα)παράστασης της πολιτισμικής ή κάποιας άλλης παραγωγής. Τόπος (ανα)παράστασης ιστορίας, και άρα τόπος όπου μπορεί να παράγεται πολιτισμική ταυτότητα. [2]

Κάθε μουσειακό αντικείμενο δεν υπάρχει καθεαυτό, αλλά αποκτά πολυσήμαντο χαρακτήρα και αξία μέσα από τη διαδικασία της ερμηνευτικής του προσέγγισης. Έτσι ένα αντικείμενο μπορεί παράλληλα να παρουσιαστεί ως έργο τέχνης, ως χρηστικό αντικείμενο, ως σύμβολο αξιών και πομπός κοινωνικών και ιδεολογικών μηνυμάτων που αφορούν και τη σύγχρονη κοινωνία. [3]

Το μουσείο λοιπόν ως ένας οργανισμός στην υπηρεσία της κοινωνίας και του πολιτισμού εκφράζει τη δυναμική του και συνοψίζει τις τρέχουσες τάσεις στο μουσειακό λόγο και έργο μέσα από την μετατόπισή του:

- ❑ από τις συλλογές στην πληροφορία
- ❑ από τη μάθηση στην εμπειρία
- ❑ από τον έλεγχο των ειδικών στον έλεγχο που ασκούν οι κοινωνικές ομάδες
- ❑ από την μονοφωνία στην πολυφωνία.

Τα παιδιά ως επισκέπτες μουσείων έχουν ιδιαίτερες προτιμήσεις. Μεταξύ των άλλων τους αρέσει:

- Η επαφή με το παρελθόν. Τούτο επιτυγχάνεται μέσω αυθεντικών αντικείμενων, σκηνικών αναπαραστάσεων και δραματοποιημένων δράσεων.
- Να μάθουν πώς ζούσαν κατά το παρελθόν οι άνθρωποι.
- Η συμπλήρωση παιχνιδιών με ερωτήσεις – απαντήσεις.
- Το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση.
- Τα δημιουργικά- καλλιτεχνικά εργαστήρια.
- Η ελευθερία να ανακαλύψουν νέα πράγματα μέσα από τις συλλογές του μουσείου.

Το πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ Εκπαίδευση και Πολιτισμός σε συνεργασία με την Ε΄ Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων σχεδιάζει για πρώτη φορά, το 1996 εκπαιδευτικό πρόγραμμα για το Μουσείο του Θεόφιλου στην Ανακασιά του Πηλίου.

Στη συνέχεια η πρώτη Παιδαγωγική Ομάδα του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μακρινίτσας, που την απάρτιζαν οι: Καπλάνης Ξενοφών, Καραδήμας Κωνσταντίνος, Παπαδοπούλου Σοφία, Παπαϊωάννου Άγγελος και Οικονομίδης Δημήτρης, το 2000 κάνει μία τομή στα «στερεότυπα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης» σχεδιάζοντας και υλοποιώντας το πρόγραμμα «Μια μέρα στο Μουσείο του Θεόφιλου».

Στόχοι του προγράμματος:

- ✚ Να γίνει πράξη η σύγχρονη αντίληψη που θέλει το Μουσείο σ' ένα ζωντανό διάλογο με τους επισκέπτες μαθητές.
- ✚ Να δουν, να παρατηρήσουν και να γνωρίσουν οι μαθητές αντιπροσωπευτικά έργα του Θεόφιλου και μέσα από τα έργα του τον ίδιο το ζωγράφο.
- ✚ Να γνωρίσουν οι μαθητές στοιχεία της Τοπικής Ιστορίας και Παράδοσης, μα και στοιχεία που αφορούν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.
- ✚ Να συνειδητοποιήσουν εκπαιδευτικοί και μαθητές πως «Μια μέρα στο Μουσείο» μπορεί να προσφέρει γνώση, ευκαιρία για δημιουργική δράση. Το Μουσείο ως χώρος μάθησης αντισταθμίζει ελλείμματα εμπειρίας του σχολείου. Το πρόγραμμα διαμορφωμένο και με ανοιχτές δράσεις και παιχνίδια δίνει τη δυνατότητα σε κάθε παιδί να διαμορφώσει τις δικές του σκέψεις και αντιλήψεις.

Το μουσείο λοιπόν ως χώρος διατήρησης της συλλογικής μνήμης και ιστορίας, μέσα από τα υλικά τεκμήρια δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες - μαθητές να ανιχνεύσουν και να μελετήσουν πολιτιστικές ιδέες και αρχές, κοινωνικές αλλαγές, σχέσεις του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον. Το μουσείο παύει να είναι ένας μουντός χώρος που τον προσπερνάς στα γρήγορα, αλλά μετατρέπεται σε πεδίο δράσης και έρευνας, σε χώρο που μπορείς να νιώσεις χαρά και συγκίνηση.

Η επίσκεψη μας στο Μουσείο του Θεόφιλου-οικία Κοντού στην Ανακασιά του Πηλίου, μας δίνει την ευκαιρία να κάνουμε πολλαπλές αναγνώσεις στο ζωγραφικό έργο που στολίζει τη σάλα του αρχοντικού. Από την οπτική της Περιβαλλοντικής, ανακαλύπτουμε πως το τοπικό φυσικό και δομημένο περιβάλλον αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για το Θεόφιλο. Κάνοντας επίσης αναφορά στον τρόπο κατασκευής των πινέλων και παραγωγής των χρωμάτων βλέπουμε τη στενή σχέση φυσικού περιβάλλοντος και δημιουργού. Η φύση δίνει τις πρώτες της ύλες και ο Θεόφιλος τις μετουσιώνει σ' ένα αιώνιο έργο.

Από την οπτική του κριτικού τέχνης μελετούμε αν η συμμετρία, η αναλογία και η προοπτική χαρακτηρίζουν το έργο του. Παρατηρώντας τον πίνακα που εικονίζεται ο Κοντός καβάλα στ' άλογό του, εύκολα διαπιστώνουμε πως η αναλογία ανάμεσα στον κύρη και στο άλογο παραβιάζεται. Γιατί άραγε; Ίσως ο Θεόφιλος ως ένα μικρό δείγμα της ευγνωμοσύνης του, θέλει να προβάλλει το φίλο και προστάτη του, μέσα από τη ζωγραφιά. Ακολουθώντας τα μυστικά της βυζαντινής αγιογραφίας που γνώρισε από τον παππού τον Κωσταντή, τον αγιογράφο, το πετυχαίνει. Η προσοχή του θεατή αμέσως επικεντρώνεται στον κύρη με τα παχιά κορακιού φρύδια, το μαύρο μουστάκι και τα καλοχτενισμένα μαλλιά, που είναι καβάλα στ' άλογό του.

Πέρα όμως από τη μίξη των χρωμάτων, τις συνθέσεις, άξιο προσοχής και μελέτης είναι και οι επιγραφές που συνοδεύουν τις ζωγραφιές. Μπορεί να είναι ανορθόγραφες και ασύντακτες μάς δίνουν όμως και τις επικρατούσες ιδέες της εποχής, όπως συμβαίνει με την επιγραφή στη ζωγραφιά του Ερμή, «θεός των κλεπτών». Η λαϊκή ρήση «δούλεψε για να ζήσεις και κλέψε για να αποκτήσεις» αποδιδόταν συνήθως στην τάξη των εμπόρων. Ο Θεόφιλος αυτό το γνώριζε, δε ζωγραφίζει όμως κάποιο έμπορο να κλέβει, αλλά μέσα από τη μυθολογία περνά το κριτικό σχόλιο του γι' αυτό που συνέβαινε και στις μέρες του.

Το παρόν τετράδιο «Θεόφιλος Χατζημιχαήλ- η γνωριμία με το έργο του είναι ένα παράθυρο στη φύση» στοχεύει να γίνει ένα εργαλείο για μαθητές και εκπαιδευτικούς, που θα τους βοηθήσει τόσο κατά την επίσκεψη τους στο Μουσείο, όσο και μετά από αυτή αν θα θελήσουν να προχωρήσουν στα μονοπάτια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ή να σχεδιάσουν ένα διαθεματικό σχέδιο εργασίας.

Ο εκπαιδευτικός ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και το επίπεδο των μαθητών του, επιλέγει ποια φύλλα θα συμπληρωθούν και ποιες δραστηριότητες θα γίνουν, μιας και το τετράδιο απευθύνεται σε μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων του Δημοτικού και σε μαθητές του Γυμνασίου και Λυκείου.

Η μελέτη έργων του Θεόφιλου πέρα από αυτών που συναντάμε στην οικία Κοντού, όπως «το λιομάζεμα» και «μέγα αρτοποιείο» μπορούν να μας δώσουν το έναυσμα να στήσουμε ένα

πρόγραμμα Περιβαλλοντικής, Αγωγής Υγείας και Πολιτισμού που θα έχει σχέση με τη γεωργία, το σιτάρι και το ψωμί, την ελιά και το λάδι.

Η τέχνη μπορεί να γίνει το μέσο που θα ανοίξει νέους δρόμους στις παιδαγωγικές μας αναζητήσεις και προσεγγίσεις, όπου το βίωμα, η γνώση και το συναίσθημα πάνε αντάμα.

Στάδια του προγράμματος:

- Υποδοχή των μαθητών στην αυλή του Μουσείου - ασκήσεις γνωριμίας.
- Οι μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων του Δημοτικού καθώς και του Γυμνασίου και Λυκείου απαντούν στα ερωτήματα: α) τι είναι μουσείο; Και ποια είδη μουσείων γνωρίζετε; β) Γιατί επισκεπτόμαστε ένα μουσείο; γ) Τι περιμένετε από τη σημερινή σας επίσκεψη; δ) Τι σας έρχεται στο νου ακούγοντας τη λέξη Θεόφιλος;
- Ο συντονιστής εκπαιδευτικός του προγράμματος αφηγείται τη ζωή του ζωγράφου.
- Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες. Για την πρώτη ομάδα ήρθε η ώρα της ξενάγησης στο σπίτι του Κοντού, όπου αντί να ξεφυλλίσει ένα βιβλίο, βλέπει ιστορίες να ξετυλίγονται από το χρωστήρα του Θεόφιλου πάνω στους τοίχους της σάλας.
- Η μουσική... συναντά τα χρώματα και εκείνα απλώνονται στις ζωγραφιές της δεύτερης ομάδας ή συμπληρώνονται κάποιες ασκήσεις από το τετράδιο που έχει σχεδιαστεί για τις ανάγκες του προγράμματος.
- Μετά την ξενάγηση και της δεύτερης ομάδας όλοι μαζί ζωγραφίζουν κάτι από αυτά που είδαν, άκουσαν ή φαντάστηκαν και συνεχίζουν ανάλογα με το χρόνο που έχουν τις ασκήσεις του τετραδίου.
- Το πρόγραμμα φτάνει στο τέλος με την αξιολόγησή του εκ μέρους των μαθητών και εκπαιδευτικών.
- Στο σχολείο καλό είναι να αφιερωθούν κάποιες ώρες για ανατροφοδότηση, συζήτηση και προβληματισμό.

Καλή συνέχεια...
Τσιμπλούλης Γεράσιμος

Λίγα λόγια για τη ζωή του... Θεόφιλου

Ο

Θεόφιλος, γιος του Γαβριήλ Χατζημιχαήλ και της Πηνελόπης Ζωγράφου, ήταν το πρώτο από τα οκτώ παιδιά της οικογένειας. Γεννήθηκε στη Βαρεία της Μυτιλήνης γύρω στα 1867.

Στο σχολείο αντί για γράμματα γιόμιζε τα τεφτέρια του με ζωγραφιές. Αντί να παίζει με τ' άλλα παιδιά, κατέβαινε στο υπόγειο του σπιτιού του, που ήταν και αποθήκη και ζωγράφιζε με τις ώρες.

«Έπαιρνε τον τρουβά του και διάβαινε στο σκολειό να μάθει γράμματα, αλλά αυτός αντί για γράμματα γιόμιζε τα τεφτέρια του ζουγραφιές, καϊκάκια και γοργόνες. Αφ' ότου ένωσε τον κόσμο, έκανε ζωγραφιές και καϊκέλια.» (Από τις αναμνήσεις της αδερφής του λαϊκού ζωγράφου)

Ήταν στην Τρίτη δημοτικού, σαν σταμάτησε το σχολείο. Ο πατέρας του τον έστειλε σ' ένα μεγάλο παπουτσάδικο της χώρας για να μάθει την τέχνη του τσαγκάρη, μα ο Θεόφιλος το 'σκαγε συνέχεια. Πού τον έχανεσ πού τον έβρισκες στο πλάι του παπού του που ήταν αγιογράφος. Για τον μικρό Θεόφιλο, ο παπούς ο Κωσταντής Ζωγράφος, φάνταζε σαν μάγος που ήξερε να παίρνει σκέτα σανίδια και να βγάζει αγίους. Ώρες καθόταν να τον κοιτάζει και να τον παρακολουθεί στη δουλειά του. Κι ο γέροντας ήξερε να λέει ιστορίες όχι μόνο με τις ζωγραφιές του, αλλά και με τα λόγια του. Έπαιρνε στα γόνατα τον εγγονό του και του διηγόταν ιστορίες με το Μεγαλέξανδρο, τον Ερωτόκριτο, τους ήρωες του '21. Κι οι ιστορίες

ζωντάνευαν στα όνειρά του. Αυτά τα όνειρα αργότερα θα πάρουν μορφή και χρώμα και θα γίνουν ζωγραφιές.

Μιας και δεν τα πήγε καλά με την τέχνη του τσαγκάρη, μετά από τα παρακάλια της μάνας του, τον πήρε στη δουλειά του ο θείος του, ο Γιώργης Ζωγράφος, που ήταν χτίστης, για να φτιάχνει λάσπη, να κουβαλά υλικά. Μια μέρα ο Θεόφιλος παράτησε για λίγο το φτυάρι και τη λάσπη και πάνω σ' ένα φρεσκοβαμμένο τοίχο ζωγράφισε μια γοργόνα με μακριά μαλλιά. Ο θείος του σαν την είδε, το θεώρησε αποκοτιά του ανεπιού του και γρήγορα- γρήγορα την έσβησε.

Μα και εδώ, σαν βοηθός χτίστη, δεν πρόκοψε. Κάποια μέρα την ώρα της δουλειάς ανεβασμένος σε μια σκάλα τον ζάλισε το στουπέτσι και έπεσε σπάζοντας το κεφάλι του. Από τότε σταμάτησε να 'ναι στη δούλεψη του θείου του.

Δεκαέξι χρονών το 'σκασε από το σπίτι του και πήγε στη Σμύρνη. Εκεί έκανε το θυρωρό και διάφορα θελήματα στο Ελληνικό Προξενείο. Παράλληλα ζωγράφιζε και κέρδιζε κάποια χρήματα.

«Στο σπίτι του Δρυσάκη στη Σμύρνη ζωγράφιζε θέματα από την ελληνική ιστορία. Όταν τον κατηγορήσαν στους Τούρκους ότι ζωγραφίζει θέματα από την ελληνική ιστορία, το αφεντικό

ισχυρίστηκε πως είναι τρελός και παράξενος και να μην του δίνουν σημασία. Τότε ο Τούρκος αξιωματούχος μονολόγησε: «Αν τούτος είναι τρελός ντροπή σε μας τους γνωστικούς».

Μετά τη Σμύρνη, τον βρίσκουμε στη Μακρινίτσα του Πηλίου και στο Βόλο. Φοράει φουστανέλα και στο σελάχι του έχει χρώματα και πινέλα. Ζωγραφίζει τοίχους από μικρομάγαζα και μπακάλικα, ζωγραφίζει σε βαρέλια, σε ξύλα, σε μουσαμάδες, σε χαρτόνια και όπου αλλού βρει. Γοργόνες, πουλιά, λουλούδια, ζώα, σπίτια, ήρωες της επανάστασης είναι οι ζωγραφιές του. Η ελληνική ιστορία και παράδοση, η χριστιανική θρησκεία, η καθημερινή ζωή, γεγονότα της εποχής του καθώς και λιθογραφίες και παλιά καρτ-ποστάλ γίνονται η πηγή της έμπνευσής του.

Τα πινέλα που χρησιμοποιεί τα φτιάχνει ο ίδιος από τρίχες ουράς αλόγου ενώ για τα χρώματα κοπάνιζε χορτάρια και λουλούδια, φλούδες ροδιού, κεραμίδια και μετά τα ανακάτευε με μπογιές που χρησιμοποιούσαν οι μπογιατζήδες. Άλλοτε έβαζε μέσα στις μπογιές γάλα συκιάς ή ασπράδι αυγού για να «δέσει» καλύτερα το χρώμα.

Η αμοιβή για τη δουλειά του ήταν πολύ μικρή. Ένα πιάτο φαί, λίγο ψωμί, ένα ποτήρι κρασί, κανένα κρεμμύδι που ήταν η αδυναμία του και λίγοι παράδες. Αναγκάζεται να κάνει το χαμάλη, να σχίζει ξύλα, να ασβεστώνει τοίχους και πεζούλες, να ξεχορταριάζει αυλές και κήπους, να κουβαλάει νερό.

Άνθρωπος πρᾶος και κλειστός, χωρίς να έχει φίλους και εχθρούς. Η ζωγραφική έγινε η γλώσσα του για να επικοινωνεί με τους άλλους. Η φυσαρμόνικά του τον συντροφεύει στη μοναξιά του, ενώ τα παιδιά ήταν τα μόνα πλάσματα που αγαπούσε κι ας του έστηναν άσχημα παιχνίδια και του έκαναν καζούρα. Τα είχε οργανώσει σε θίασο και έδινε παραστάσεις στο ύπαιθρο, με δικά του έργα που είχε εμπνευστεί από τα κατορθώματα του Μεγαλέξανδρου. Στα χέρια του τα φτηνά χαρτόνια ζωγραφισμένα με νερομπογιές γίνονται πανοπλίες για τα ξυπόλητα παιδιά που μεταμορφώνονται σε στρατιώτες.

Στα 1912, στην Ανακασιά, στο πανηγύρι της Παναγιάς ο Θεόφιλος γνώρισε τον κυρ Γιάννη Κοντό. Ο Ανωβολιώτης Μυλωνάς μαζί με την γυναίκα του την κυρα- Ασπασία ήταν οι άνθρωποι που τον καλοδέχτηκαν και τον φιλοξένησαν στο σπιτικό τους. Εκείνος με τα πινέλα και τα χρώματά του στον τελευταίο όροφο του αρχοντικού δημιούργησε τα πιο ωραία έργα του. Ιστορίες και πρόσωπα από την ελληνική μυθολογία και την επανάσταση του '21, τοπία, άγρια ζώα και γλάστρες με λουλούδια ξετυλίγονται στους τοίχους σαν να ξεφυλλίζεις βιβλίο με εικόνες.

Ο Θεόφιλος πέρασε και από άλλους τόπους, την Άλλη-Μεριά, τις Μηλίες, ... Το όνομά του είχε γίνει πολύ γνωστό και όποιος ήθελε να στολίσει το σπίτι του ή το μαγαζί του με αληθινές ζωγραφιές, φώναζε το Θεόφιλο.

Μια μέρα ένας μαγαζάτορας βλέποντας το Θεόφιλο να περνά έξω από το μαγαζί του τον φώναζε και του είπε:

-Θεόφιλε, θέλω να μου ζωγραφίσεις δυο λιοντάρια.

-Και πώς τα θες δεμένα ή λυτά; Αποκρίθηκε ο Θεόφιλος.

- Και ποια είναι η διαφορά; ρωτά ο μαγαζάτορας.

-Τα δεμένα κοστίζουν δέκα φασολάδες, τα λυτά μια φασολάδα. Λυτά ο Θεόφιλος εννοούσε να 'ναι φτιαγμένα με κατώτερες, πιο φτηνές μπογιές. Αυτό όμως ήταν μυστικό της δουλειάς του, δε το φανέρωσε στον παραγγελιοδόχο.

- Ε, τότε ζωγράφισε τα λυτά, είπε ο μαγαζάτορας.

Ο Θεόφιλος ζωγράφισε τα λιοντάρια. Μετά από μια βδομάδα, ήταν εποχή που έπεφταν βροχές, η ζωγραφιά χάλασε και τα λιοντάρια χάθηκαν. Ο μαγαζάτορας πολύ θύμωσε και φώναζε το Θεόφιλο για να τον κατσαδιάσει.

- Άνθρωπέ μου, τι φωνάζεις, του λέει ο Θεόφιλος, λυτά δεν τα 'θελες τα λιοντάρια; Ε, τι περιμένεις να μείνουν πάντα εδώ; Αφού ήταν λυτά, έφυγαν.

Τριάντα χρόνια έζησε ο Θεόφιλος στο Βόλο και στο Πήλιο, χρόνια δύσκολα και ταλαιπωρημένα. Μια μέρα του 1926 μάζεψε τα πράγματά του, τρία μπαούλα όλα κι όλα και έφυγε από το Βόλο και γύρισε πίσω στην πατρίδα του, τη Μυτιλήνη. Συνέχισε να ζωγραφίζει για ένα πιάτο φαί. Έφερνε βόλτα όλο το νησί. Τα καφενεία και οι ταβέρνες γέμισαν με ζωγραφιές του.

Έμενε σ' ένα φτωχό γυμνό καμαράκι κοντά στη συνοικία του Αγίου Παντελεήμονα. Ένα τζάκι, ένα ντουλάπι του τοίχου, δυο κασέλες κι ένα στρώμα κατάχαμα ήταν τα υπάρχοντά του. Κι απ' έξω μια μικρή αυλή με δυο αμυγδαλιές όλο κι όλο και κάμποσα λαχανικά που φρόντιζε. Είχε και μια γάτα που τη φώναζε Μαρουλιώ και τη λάτρευε κυριολεκτικά. Πέθανε στις 24 Μαρτίου 1934, παραμονή του Ευαγγελισμού.

« Ο μακαρίτης ήταν έξυπνος και γνωστικός και ας τον λέγανε «παλαβό» και «αχμάκη». Οι κοιλαράδες που δεν τονέ ξέρανε και στερνά τον εμπορευτήκανε κιόλας. Ήξηρε και έκανε βυζαντινές μπογιές και μπογιατίσματα. Μέσα στις μπογιές του έβαζε αυγό και γάλα για να γίνουν πιότερο καλές.» (Από τις αναμνήσεις της αδερφής του λαϊκού ζωγράφου)

Ο ζωγράφος με τη φουστάνελα, που γυρνούσε από χωριό σε χωριό κι από ταβέρνα σε ταβέρνα παίζοντας τη φουσαρμόνικα του και ζωγραφίζοντας τους ασβεστωμένους τοίχους, όπου στεκότανε κι όπου καθότανε, μας έδωσε ένα σπουδαίο και μοναδικό έργο που όπως μας λέει ο Λαογράφος Κίτσος Μακρής «είναι παράθυρο στη φύση», μα και παράθυρο στον πολιτισμό, ας μας επιτραπεί να συμπληρώσουμε.

Το έργο του βρήκε αναγνώριση μετά το θάνατό του. Ίσως τη δόξα και την περηφάνια την πήραν άλλοι. Την πήραν οι Έλληνες που αγάπησε και η Ελλάδα στην οποία πίστεψε.

Περίοδοι της ζωγραφικής του: Το έργο του Θεόφιλου, χωρίζεται σε 4 περιόδους οι οποίες συμπίπτουν με σημαντικές αλλαγές στη ζωή του.

Η πρώτη καλύπτει τη χρονική περίοδο της παραμονής του στη Σμύρνη. Ήταν η περίοδος της μαθητείας του, όπου ασκήθηκε στη ζωγραφική. Δυστυχώς έργα της εποχής αυτής δεν σώθηκαν.

Η δεύτερη καλύπτει την παραμονή του στο Πήλιο (1899-1927). Ασχολήθηκε με τοιχογραφίες, ζωγράφισε πίνακες, εικόνες και διακόσμησε διάφορα μικροαντικείμενα.

Η τρίτη (1927-1929) περιλαμβάνει το διάστημα, από την επιστροφή του στη Μυτιλήνη μέχρι τη γνωριμία του με τον Ελευθεριάδη (Τεριάντ). Την περίοδο αυτή, γυρίζει τα χωριά του νησιού και δημιουργεί με τα ίδια θέματα της δεύτερης περιόδου.

Η τέταρτη περίοδος (1929-1934), αναφέρεται στην εποχή που ήταν στη δούλεψη του Τεριάντ, ως το θάνατο του. Έχοντας εξασφαλίσει μόνιμο εργοδότη, ασχολείται απερίσπαστος με τη ζωγραφική. Δημιουργεί πάνω σε πανί (κάμποτ) αρκετούς αξιόλογους πίνακες, που σήμερα κοσμούν το Μουσείο με το όνομά του στη Βαρεία της Λέσβου.

Η Τεχνοτροπία – Η Ζωγραφική του Θεόφιλου: Η επιφάνεια που καλύπτεται από το χρωστήρα του λαϊκού ζωγράφου μπορεί να είναι τοίχος, πανί, ντενεκές, ξύλο, οτιδήποτε μπορεί να δεχτεί τα χρώματά του. Η επιφάνεια αυτή είναι αδιαπέραστη και συμπαγής. Στη ζωγραφική του δεν υπάρχει το βάθος, με την έννοια της κλασικής προοπτικής, των γεωμετρικών γραμμών και των σημείων φυγής. Ούτε επίσης διαβάθμιση των χρωματικών τόνων. Τα σπίτια ή τα βουνά που είναι μακριά, είναι το ίδιο χρωματισμένα όσο και τα μπροστινά. Πετυχαίνει την απόδοση του βάθους με το να ζωγραφίζει τα αντικείμενα που βρίσκονται στο βάθος πιο μικρά. Το έργο φαίνεται επίπεδο. Το βάθος αρχίζει απ' αυτή την επιφάνεια και προεκτείνεται προς τα έξω, προς το θεατή, όπως ακριβώς και στη βυζαντινή ζωγραφική.

Όταν πρόκειται για σύνθεση με πολυπρόσωπες παραστάσεις τότε ο κεντρικός ήρωας της σύνθεσης, τοποθετείται στο μέσο και είναι μεγαλύτερος σε μέγεθος, από τα άλλα εικονιζόμενα πρόσωπα. Επειδή πίστευε ότι στη ζωγραφική πρέπει όλα να φαίνονται, οι μορφές αυτές τοποθετούνται στη σειρά και κατά μέτωπο, όχι σε βάθος, ώστε να μη κρύβει ποτέ η μία την άλλη. Εξαίρεση γίνεται μόνο σε συνθέσεις που αντιγράφει από άλλους ζωγράφους ή από κάρτες, αλλά κι αυτές τις τροποποιεί με τέτοιο τρόπο που στο τέλος το έργο φέρει τη δική του προσωπική σφραγίδα.

Στους ήρωες της ελληνικής επανάστασης, δίνει ιδιαίτερη προσοχή στη λεβέντικη έκφραση των προσώπων τους, διακοσμώντας τα με μεγάλα μουστάκια, σύμβολα της ανδρειωσύνης τους. Αλλά και τις φορεσιές τους τις χρωματίζει με μεράκι, τις διακοσμεί, είναι σαν να τις κεντά.

Η ανατομία του ανθρώπινου σώματος ακολουθεί τους κανόνες της προσωπικής του αντίληψης και έκφρασης. Ξεκινά πάντα μ' ένα δυσανάλογα μεγάλο κεφάλι και όσο προχωρεί προς τα κάτω άκρα, το σώμα γίνεται ατροφικό, κονταίνει και καταλήγει στα πόδια, που μαζί με τα παπούτσια, είναι μικρότερα από τα χέρια. Οι τύποι των γυναικείων προσώπων του, είναι σχεδόν πάντα οι ίδιοι και αντιγράφουν βυζαντινά πρότυπα. Τα πρόσωπα ωοειδή, με τη συνηθισμένη σακούλα κάτω από τα μάτια. Το σώμα πάντα σε κατά μέτωπο επίπεδη επιφάνεια, προσφέρεται για διακόσμηση, ή για να δεχθεί τις γραμμικές πτυχές των φορεμάτων. Δυσκολία μεγάλη αντιμετωπίζει στην προσπάθεια του να απεικονίσει παιδιά. Όλα τα παιδικά πρόσωπα στους πίνακες του, έχουν μορφή ηλικιωμένων ατόμων. Τέλος η συμμετρία χαρακτηρίζει έντονα το έργο του Θεόφιλου.

Το φόντο του ποτέ δεν είναι γυμνό, αλλά προσεγμένο και διακοσμημένο με δένδρα, λουλούδια, γλάστρες κ.α. τόσο έντονα χρωματισμένα, που πολλές φορές κλέβουν την παράσταση.

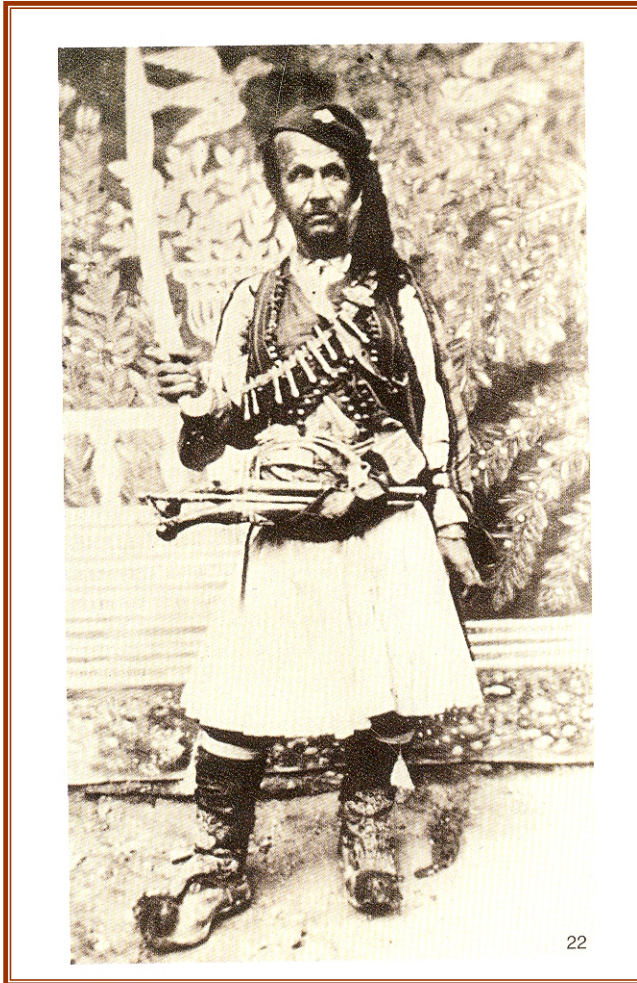
Τα χρώματα που δούλευε ο Θεόφιλος, ήταν φτηνές σκόνες και για συνδετικές ύλες χρησιμοποιούσε λινέλαιο, κόλλες, γάλα. Έτοιμα χρώματα σε σωληνάρια δεν αγόραζε, ακόμα και για τις ελαιογραφίες του. Χρησιμοποιούσε τις κοινές λαδομπογιές που χρωματίζουν μέχρι σήμερα τις πόρτες και τα παράθυρα, υλικό που δύσκολα δουλεύεται και δεν προσφέρεται για τον τονισμό και την απόδοση των λεπτομερειών.

Μεταχειριζόταν συνήθως σκληρά και χονδρά πινέλα, εκτός από λίγες ελαιογραφίες πορτρέτων, όπου υπάρχουν σαφείς ενδείξεις λεπτών και μαλακών πινέλων. Τα χρώματα σκόνες, του δημιουργούσαν τα λιγότερα προβλήματα, αφού δουλεύονταν και διαλύονταν εύκολα. Αν και ήταν λαϊκός και αυτοδίδακτος ζωγράφος, το χρώμα το τοποθετούσε σαν ένας έμπειρος και επαγγελματίας καλλιτέχνης. Σε κάθε του πίνακα επικρατεί ένα βασικό χρώμα και γύρω απ' αυτό, αρμονικά τοποθετούνται όλα τα άλλα χρώματα.

Όταν ο ουρανός του έχει σκούρο μπλε χρώμα, το ίδιο σκούρο χρώμα τοποθετεί και στη θάλασσα. Αν ο ουρανός του είναι γαλάζιος, το ίδιο γαλάζια είναι και η θάλασσά του. Αν τα σύννεφα της ζωγραφιάς του περιέχουν ώχρες ή πορτοκαλιά χρώματα, τα ίδια χρώματα τοποθετούνται και στο έδαφος, έτσι μετατρέπει ασυνείδητα τη γη και το νερό σε μεγάλο καθρέφτη, όπου μέσα καθρεφτίζονται όλα τα χρώματα του ουρανού. Το ανθρώπινο δέρμα το χρωματίζει πάντα με ώχρα και για τις σκιές χρησιμοποιεί το ίδιο περίπου χρώμα, λίγο πιο σκούρο, προς το καφέ. Οι σκιές αυτές τοποθετούνται συνήθως γύρω από τα γυμνά μέρη, για να τονίσουν το περίγραμμα και δεν έχουν καμιά σχέση με το φωτισμό, την πηγή και τη θέση στοιχεία που αγνοεί τελείως. Για τα δένδρα του χρησιμοποιεί όλες τις αποχρώσεις του πράσινου, μικρές δε μαύρες γραμμές σχηματίζουν τα φυλλάδια, ενώ άλλες τονίζουν το περίγραμμα των κορμών. Αυτές οι ίδιες λεπτές γραμμές, αμέτρητες τοποθετούνται και στα ζώα του, με σκοπό να μας δώσουν το φουντωτό τους τρίχωμα.

Οι πολιτείες του απλώνονται επίπεδες. Τα σπίτια φαίνονται πάντα το ένα δίπλα στο άλλο και ποτέ τα μπροστινά δεν κρύβουν τα πίσω. Υπάρχει κι εδώ η μαύρη γραμμή που τονίζει το περίγραμμά τους και φυλακίζει τη φόρμα. Στα περισσότερα επικρατεί το άσπρο χρώμα και ελάχιστα έχουν διαφορετικό, πλην όμως τόσο απαλό, που σε καμιά περίπτωση δε διαταράσσεται η χρωματική αρμονία της πολιτείας του.

Ο Θεόφιλος λοιπόν υπήρξε μεγάλος τεχνίτης του χρώματος. Γλυκός, ανάλαφρος, απαλός, τέλειος στους συνδυασμούς του. Το ένστικτό του τον καθοδηγούσε σωστά χωρίς την πυξίδα της μόρφωσης και των κανόνων. Μα και τα παιδικά βιώματα, όταν ο παππούς ο Κωσταντής μεταμόρφωνε το ξύλο με το χρωστήρα του σε αγίους, καθόρισαν την πορεία του. Τα έργα του πάντα θα προκαλούν συγκίνηση και θαυμασμό.

Έγραψαν για το ζωγράφο και τις ζωγραφιές του...

«Ζωγράφος αυτόχθων του ελληνικού τοπίου και του ελληνικού ήθους, που κουβαλάει τη μνήμη των πολέμων με τους Τούρκους. Τόπος αυθεντικός μιας Ελλάδας τρυφερής απαλλαγμένης από κάθε επιτήδεση, της παλιάς εκείνης Ελλάδας που, έξω από τις πόλεις «του εμπορίου και της βιομηχανίας», είναι ακόμα και σήμερα πανταχού παρούσα. Το τοπίο, ξανθό και απολλώνιο, βουτηγμένο στη μαγεία του φωτός. Ζωγράφος αληθινός.»

Ch. Le Corbusier

«Του άρεσε να ξετυλίγει ιστορία στους τοίχους. Τα πιο ωραία έργα είναι στο σπίτι του Κοντού στο Βόλο (Ανακασιά Πηλίου).

Εκεί πραγματικά ξετυλίγονται στους τοίχους οι ιστορίες σαν να ξεφυλλίζεις βιβλίο με εικόνες.»

Αλέκος Φασιανός

«Πιστεύω, από όσο γνωρίζω τα έργα του, πως η του Πηλίου είναι η περισσότερο συναισθηματικά και ζωγραφικά φορτισμένη, γιατί ένιωθε να τον περιβάλλει η οικειότητα, η ελευθερία. Με τον παραγγελιοεντολέα Κοντό δεν υπήρχε απόσταση, αλλά έπαιρναν μια αμοιβαία ευχαρίστηση, σαν να το γλεντούσαν. Τι πιο ευχάριστο, τι πιο ταιριαστό, να τον ζωγραφίζει καβαλάρη πάνω στο αλογάκι του, τριγύρω του τοπία από το Πήλιο και συνθέσεις από την Επανάσταση που έχει αναπλάσει. Κατά τη γνώμη μου είναι τα πιο ωραία έργα.»

Παναγιώτης Τέτοης

Ο Θεόφιλος, όπως όλοι οι ζωγράφοι, κάθε τόπου και κάθε εποχής, έκανε τη ζωγραφική του καιρού του και του περιβάλλοντός του. Κι όπως συμβαίνει με κάθε ζωγράφο, την έκανε όπως μπορούσε.

Γιάννης Τσαρούχης

«Αλλ' ο Θεόφιλος δεν είναι πια σήμερα στη ζωή για να χαρεί την άξαφνη και μεγάλη αυτή δόξα- ή, που είναι το πιθανότερο, για να εκπλαγεί γι' αυτήν. Ο θάνατος τον πρόλαβε πριν από τη δόξα.»

Κώστας Ουράνης

Να σχολιάσετε τα παραπάνω αποσπάσματα

Το σπίτι του Γιάννη Κοντού

«Το Αρχοντικό στην αρχική του μορφή ήταν τριώροφο, λιθόκτιστο στο μεγαλύτερο μέρος του, εκτός από μεγάλα τμήματα του τελευταίου ορόφου που είναι κατασκευασμένα από ελαφριά κατασκευή (τσατμάς). Είχε φρουριακό χαρακτήρα και διατηρούσε πριν τις επισκευές του 1905, όλα εκείνα τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις οχυρωματικές κατοικίες του δεύτερου μισού του 18^{ου} και του πρώτου μισού του 19^{ου} αιώνα στην περιοχή του Πηλίου».

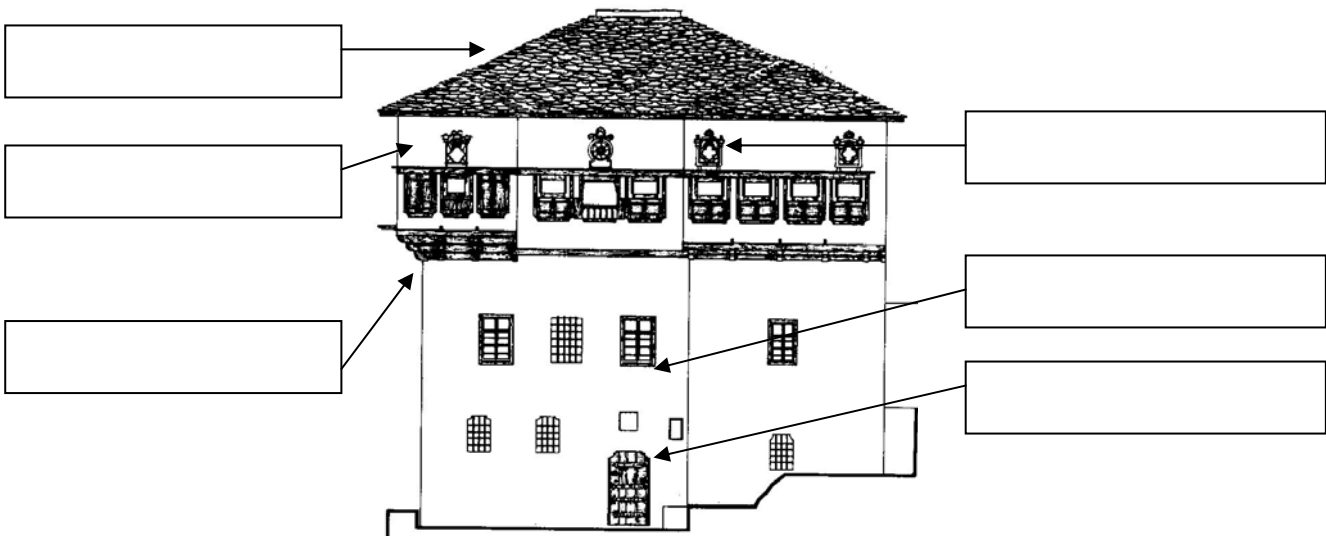
Δημήτρης Παλιούρας

«Αληθινό μουσείο του Θεόφιλου είναι το ιδιόρρυθμο αυτό σπίτι στην Ανακασιά. Ο νοικοκύρης του λυπήθηκε το φτωχό ζωγράφο που κατοικούσε σ' ένα ερειπωμένο δωμάτιο και του παραχώρησε ένα σπιτάκι ανθρωπινότερο. Σύγχρονα τον βοήθουσε άλλοτε δίνοντάς του φαγητό κι άλλοτε χρήματα. Κι ο Θεόφιλος για να τον ευχαριστήσει τον ζωγράφισε το σπίτι. Στο επάνω πάτωμα είναι ένα μεγάλο δωμάτιο που οκτώ παράθυρα ανατολικά, μεσημβρινά και δυτικά το γεμίζουν με άπλετο φως. Στο δωμάτιο εκείνο εργάστηκε ο Θεόφιλος και το γέμισε τοιχογραφίες».

Κίτσος Μακρής

Το πηλιορείτικο αρχοντικό

Να συμπληρώσεις τα κουτάκια επιλέγοντας την κατάλληλη λέξη (πόρτα με αμπάρες, κουφνωτό παράθυρο, φουρούσι, σαχισί-ανώι, ψευτοπαράθυρο-φεγγίτης, στέγη)

Να εντοπίσεις ομοιότητες και διαφορές που έχει η οικία Κοντού με το πηλιορείτικο αρχοντικό εξωτερικά.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Πάμε Μουσείο...

Να απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

- Τι είναι μουσείο;

.....

.....

.....

- Να γράψεις είδη μουσείων που γνωρίζεις:

.....

.....

.....

- Γιατί πάμε σε ένα μουσείο;

.....

.....

.....

- Πώς νιώθεις κάθε φορά που πας σε ένα μουσείο;

.....

.....

.....

- Τι σου έρχεται στο νου ακούγοντας τη λέξη Θεόφιλος;

.....

.....

.....

- Τι περιμένεις από τη σημερινή σου επίσκεψη στο Μουσείο Θεόφιλου;

.....

.....

.....

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ

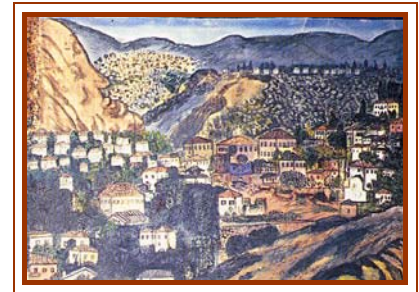
Τα θέματα που τον εμπνέουν...

Τα χρώματα ο Θεόφιλος ήξερε να τα δουλεύει καλά και να απεικονίζει ζωντανά και παραστατικά θέματα σχετικά με τη μυθολογία την Ιστορία το παρελθόν, την ελληνική παράδοση, τη χριστιανική θρησκεία και το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας. Φτηνές χρωμολιθογραφίες, χαλκομανίες, παλιές καρτ-ποσταλ και εικονογραφημένα δελτάρια γίνονται η πηγή έμπνευσής του.

«Ζωγράφος αυτόχθων του ελληνικού τοπίου και του ελληνικού ήθους.
Το τοπίο, ξανθό και απολλώνιο, βουτηγμένο στη μαγεία του φωτός»
Ch. Le Corbusier

Αντιστοίχισε τη ζωγραφιά με τη θεματική κατηγορία που ανήκει:

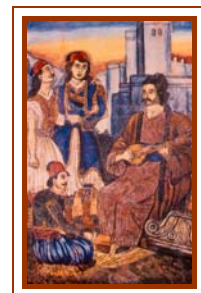
Φυσικό περιβάλλον

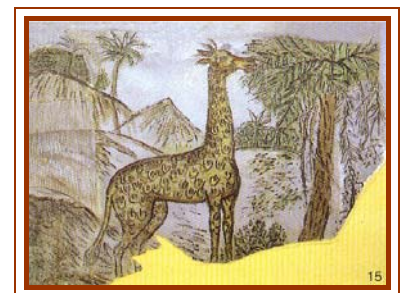
Δομημένο περιβάλλον

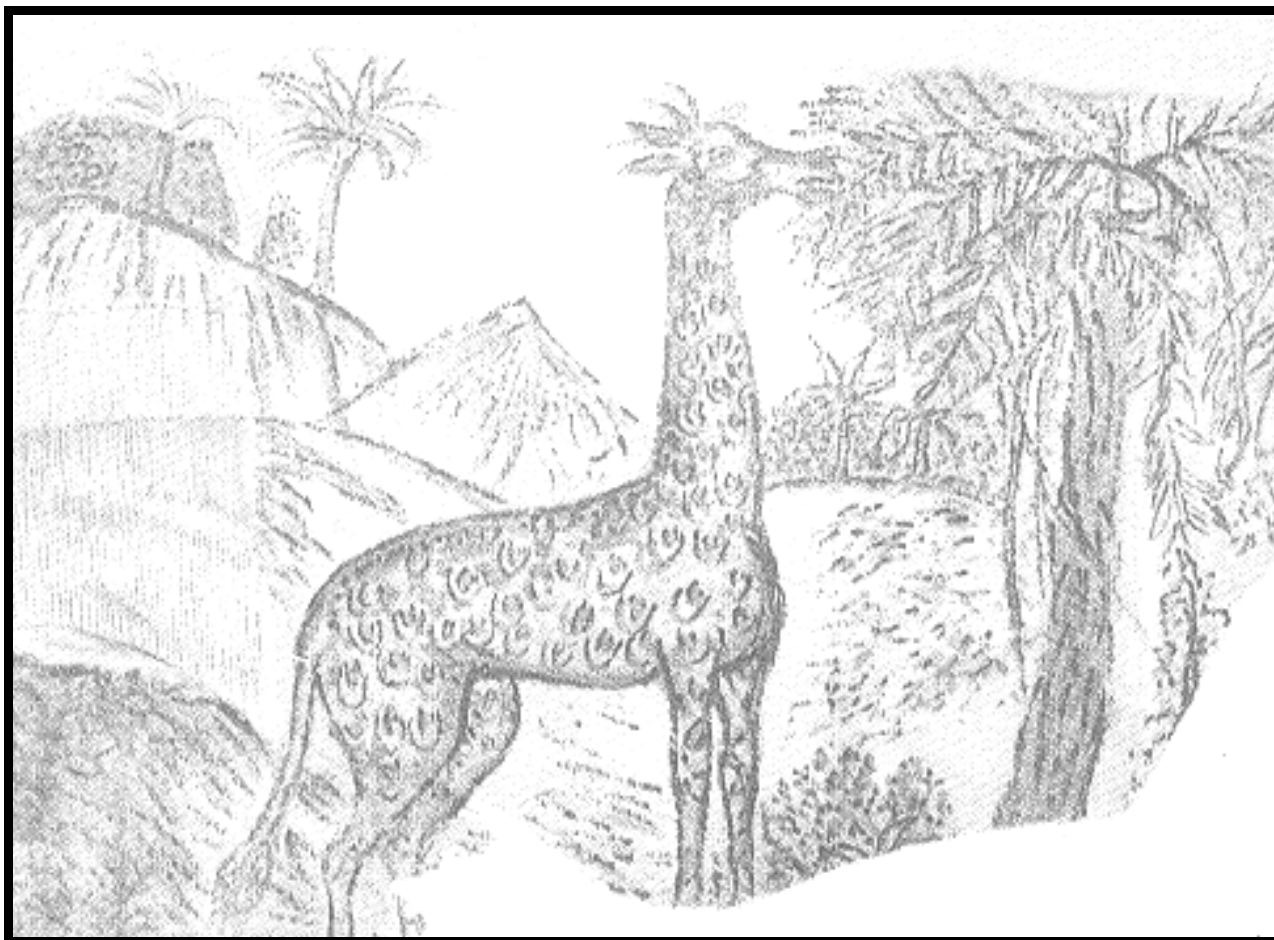
Ελληνική μυθολογία

Ιστορία

Να επιχρωματίσεις...

Βλέπεις ένα από τα έργα του Θεόφιλου
που στολίζει τη σάλα του αρχοντικού Χατζηναστάση-οικία Κοντού
στην Ανακασιά του Πηλίου.

Με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή αφαιρέσαμε τα χρώματα.

Βάλε τα χρώματα που εσύ θέλεις στη ζωγραφιά.

Κάτω από το έργο γράψε τον τίτλο που θέλεις να δώσεις σ' αυτό.

Να βρεις τη συνέχεια...

Δίπλα βλέπεις μέρος από ένα έργο του Θεόφιλου.

Ποιο από τα παρακάτω δύο ζωγραφικά κομμάτια είναι η συνέχεια του έργου;

1

2

Η συνέχεια του έργου είναι το κομμάτι ..... και δείχνει.....

Ο τίτλος που δίνω στο έργο είναι:

.....

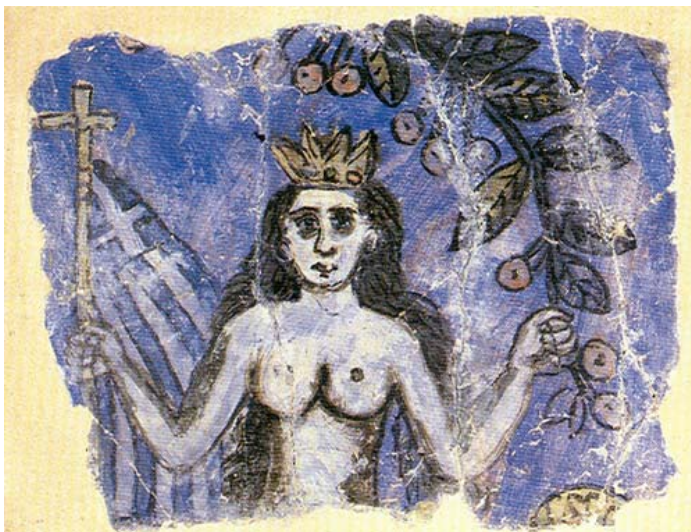

Να παρατηρήσεις... και να καταγράψεις

«Δύο φίλοι, ο Θεόφιλος από τη Μοτιλήνη και ο Γιάννης από την Ανακασία, δημιούργησαν ένα μνημείο της νεοελληνικής τέχνης, που εκφράζει με πληρότητα τις απόψεις του Θεόφιλου για τη ζωγραφική. Όλα σχεδόν τα εικονογραφικά του μοντέλα σε πλήρη ανάπτυξη. Η αρχαιότητα, το εικοσιένα, ο εξωτισμός.»

Λάκης Παπαστάθης

Να γράψεις για κάθε κατηγορία όσα έργα θέλεις από αυτά που συναντάς στη σάλα του αρχοντικού Χατζηαναστάση-οικία Κοντού.

Αρχαιότητα:.....

.....

Εικοσιένα:.....

.....

Εξωτισμός:.....

.....

«Η κατανάλωση εξωτικών τροφίμων (φρούτων και λαχανικών) και η ανεξέλεγκτη εισαγωγή καλλωπιστικών φυτών- ξένων προς το μεσογειακό κλίμα και άλλοι παράγοντες της σύγχρονης κοινωνίας μας- ευθύνονται για τον τετραπλασιασμό των αλλεργικών νοσημάτων στη χώρα μας.»

Χρήστος Ιατρού-Πρόεδρος της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών

Αν ήσουν υπεύθυνος για το πράσινο της πόλης σου, τι είδους φυτά θα πρότεινες να φυτευτούν σε πάρκα, πλατείες και κοινόχρηστους χώρους και γιατί;

.....

.....

- **Έρευνα:** Σε βιβλιοθήκη ή στο διαδίκτυο να βρεις τι είναι ενδημικά φυτά και ποια η χρησιμότητά τους.
- **Μάθε:** Η 24^η Μαΐου είναι Ευρωπαϊκή Ημέρα Πάρκων.

Να ζωγραφίσεις το άλλο μισό...

Βλέπεις το μισό μιας ζωγραφιάς του Θεόφιλου που χαρακτηρίζεται για τη συμμετρία της.

Συμμετρία είναι η τοποθέτηση χαρακτηριστικών, λεπτομερειών και άλλων στοιχείων έτσι που το καθένα να έχει το ταίρι του .

Τώρα προσπάθησε να συμπληρώσεις το άλλο μισό της ζωγραφιάς.

Να ζωγραφίσεις το άλλο μισό...εσύ που χρησιμοποιείς το αριστερό σου χέρι

Ο Θεόφιλος ήτανε αριστερόχειρας. Στα χρόνια που έζησε αυτό θεωρούνταν ελάττωμα και προκαλούσε τα σχόλια και τα πειράγματα των συγγενών και των γειτόνων του. Ήταν ο «ζερβοκουτάλας», ο σημαδεμένος. Απέδειξε όμως με το έργο του πως η αξιολόγηση των χεριών δεν εξαρτάται από το αν είσαι δεξιόχειρας.

Τώρα προσπάθησε να συμπληρώσεις το άλλο μισό της ζωγραφιάς. Δοκίμασε και εσύ που είσαι δεξιόχειρας.

* **Παρουσίασε:** Ποιες οι επικρατούσες αντιλήψεις και στάσεις στα άτομα με ειδικές ή διαφορετικές δεξιότητες;

3 Δεκεμβρίου Παγκόσμια Ημέρα Ατόμων με Ειδικές Ικανότητες

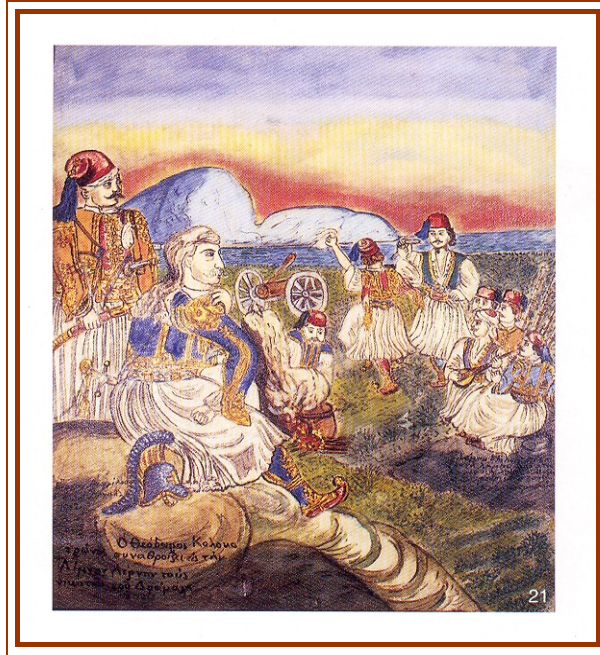
Ο Θεόφιλος στα έργα του έβαζε πάντα επιγραφές που ήταν σχεδόν πάντοτε ανορθόγραφες και ασύντακτες. Αυτές άλλοτε επεξηγούσαν τη ζωγραφιά και άλλοτε σχολίαζαν το θέμα που απεικόνιζε.

Προσπάθησε να διαβάσεις την επιγραφή της παρακάτω τοιχογραφίας. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες της οικογένειας Κοντού, είναι η πρώτη ζωγραφιά, που έφτιαξε στη σάλα του αρχοντικού ο Θεόφιλος.

Ποιος είναι ο Κολοκοτρώνης; Πώς το κατάλαβες;

.....

.....

Με αφορμή τον πίνακα που βλέπεις, φτιάξε μια ιστορία με πρωταγωνιστές τον Κολοκοτρώνη και τα παλικάρια του.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Αν «αφαιρέσεις» τα πρόσωπα από τον πίνακα, τι θα εικονίζεται;

.....

* Ζωγράφισε: Προσπάθησε να αντιγράψεις τον παραπάνω πίνακα, χωρίς πρόσωπα, σε χαρτί της δικής σου επιλογής.

Παρατηρώντας τους ήρωες ...

«Δεν ξέρω την ιστορία όπως οι δάσκαλοι από τα βιβλία, την ξέρω όπως τη λέει ο τόπος και τα τραγούδια του. Η ιστορία είναι άνεμος που την καταλαβαίνεις όταν την ανασαίνεις.»

Θεόφιλος

«Ο Θεόφιλος, γέννημα και θρέμμα της ελληνικής φύσεως και απόγονος άμεσος της επανάστασεως, όταν ζωγραφίζει ήρωες του '21, οι φουστανέλες γίνονται λουλούδια στους αγρούς.»

E. Tériade

Στις μέρες μας συνεχίζονται πολεμικές συρράξεις σε διάφορα μέρη του πλανήτη Γη. Έχεις σκεφτεί τις συνέπειες τους για το φυσικό περιβάλλον και γενικά τον άνθρωπο;

Να γράψεις τις σκέψεις σου.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- **Μικρή έρευνα:** Να ψάξεις, να βρεις και να φέρεις στην τάξη σου φωτογραφίες που μαρτυρούν την καταστροφή του περιβάλλοντος από τον άνθρωπο.
- **Μάθε:** Η 6^η Νοεμβρίου είναι Παγκόσμια Ημέρα κατά της Εκμετάλλευσης του Περιβάλλοντος στον Πόλεμο και τις Ένοπλες Συγκρούσεις.

Με εικαστικούς όρους

Αναλογία: η σύμμετρη σχέση ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα μέρη. Στη ζωγραφική οι καλλιτέχνες ενδιαφέρθηκαν για την τελειοποίηση των σχέσεων μέσα στο χώρο ενός γενικού σχεδιασμού. Για παράδειγμα «το ύψος ενός ανθρώπου με σωστές αναλογίες είναι ίσο με το άνοιγμα των τεντωμένων χεριών του». Στη βυζαντινή αγιογραφία παραβιάζεται η αναλογία. Αν παρατηρήσουμε την εικόνα του Αγίου Δημητρίου ή του Αγίου Γεωργίου θα δούμε πως το άλογο είναι ίσων μεγέθους με τον άγιο. Ο αγιογράφος ζωγράφησε έτσι τις μορφές γιατί ήθελε να δείξει πως το

πιο σημαντικό πρόσωπο στη ζωγραφιά είναι ο άγιος.

Εικονιστική ζωγραφική: έργα τέχνης που αναπαριστούν με κάποιο τρόπο τη φύση, σε αντίθεση με τα ανεικονικά έργα.

Προοπτική: ο ζωγραφικός πίνακας έχει δύο διαστάσεις. Οι ζωγράφοι από το 15^ο αιώνα επιθυμώντας να αναπαραστήσουν την πραγματικότητα, προσπάθησαν να λύσουν το πρόβλημα της τρίτης διάστασης. Οι καλλιτέχνες είτε με γραμμικά είτε με ατμοσφαιρικά μέσα έδιναν την αίσθηση του βάθους. Η απόδοση του βάθους πετυχαίνεται συνήθως με το να ζωγραφίζονται τα αντικείμενα που βρίσκονται στο βάθος πιο μικρά. Ο 20^{ος} αιώνας συχνά περιφρόνησε τους κανόνες προοπτικής, δίνοντας στους ζωγράφους την απόλυτη ελευθερία στην έκφρασή τους.

Με βάση τα παραπάνω κείμενα γράψε τη δική σου «κριτική» για το ζωγραφικό έργο του Θεόφιλου.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Μπορείς να συμβουλευτείς και το λεξιλόγιο που υπάρχει στο τέλος της παρούσας έκδοσης.

Ο φίλος του

« Αυτός παιδί μου ήταν τρελός στο μυαλό και σοφός στα χέρια.»

Γιάννης Κοντός

Ζωγράφισε τον κυρ- Γιάννη Κοντό καβάλα στο
περήφανο, μαύρο άλογό του.
Ο κύρης, ένας άρχοντας με τα παχιά κορακιού
φρύδια, το μαύρο μουστάκι και τα καλοχτενισμένα
μαλλιά,
ντομένος με σκούρο ρούχο
και σκληρό άσπρο κολάρο.
Τ' άλογο φορά τη γιορτινή του πουκαμίσια
με τ' αφράτα χρωματιστά κρόσσια.
Άνθρωπος και άλογο στη μέση ενός τοπίου
με λογής-λογής μεγάλα δέντρα
που φτάνουν ίσα με τον ουρανό.
Στο βάθος το δίπλο αρχοντικό του Κοντού
με πολλά παράθυρα
και στέγη με καστανοκόκκινα κεραμίδια.

Παρατήρησε καλά τη ζωγραφιά. Μπορείς να προσδιορίσεις αν η αναλογία του κυρ Γιάννη Κοντού με το άλογό του είναι η σωστή (το άλογο πιο ψηλό από τον άνθρωπο); Για να το καταλάβεις φαντάσου τον κύρη όρθιο δίπλα στο άλογο.

Δώσε την απάντησή σου και αν μπορείς αιτιολόγησέ την.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

* Στην εκκλησία: Να παρατηρήσεις εικόνες έφιππων Αγίων. Να συγκρίνεις την τεχνική των αιογράφων με αυτή του Θεόφιλου στην ζωγραφιά του Κοντού.

Ψάχνω και παρατηρώ... πίνακα να βρω

Αυτό που σε κερδίζει στο έργο του Θεόφιλου είναι το χρώμα που είναι άταχτο και ζωηρό, χαρούμενο και ζωντανό, εκφραστικό και δυνατό. Οι ζωγραφιές του νομίζεις πως είναι μικρού παιδιού.

Στη σάλα του αρχοντικού να βρεις και να παρατηρήσεις τους πίνακες με βάση τις παρακάτω φράσεις-κλειδιά που σου δίνονται. Να δώσεις ένα τίτλο για κάθε πίνακα.

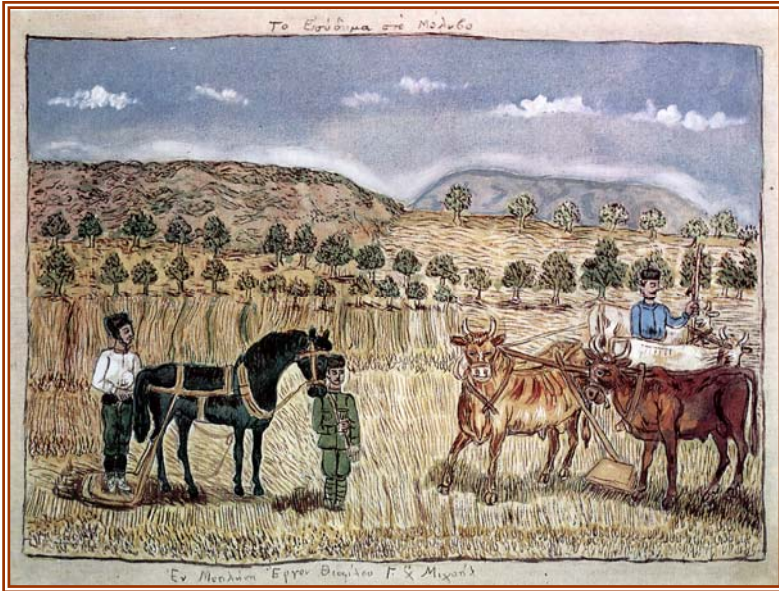
- *Ντυμένος με σκούρο ρούχο και άσπρο κολάρο. Ο σύντροφός του φορά τη γιορτινή πουκαμίσια με τα αφράτα χρωματιστά κρόσσια*
.....
- *Το κανόνι σταμάτησε να βαρά. Ο αρχηγός ξαποσταίνει και τα παλικάρια του στήσανε χορό.*
.....
- *Στο κεφάλι του έχει φτερά, άγγελος δεν είναι. Στα χρόνια τα αρχαία προστάτης ήταν των κλεφτών.*
.....
- *Στον ώμο έχει το τουφέκι, στο χέρι λάσο κρατά και το αγρίμι κυνηγά.*
.....
- *Καφετής στην όψη. Σαρακηνός τ' όνομά του. Πειρατής δεν είναι. Το μπαλκόνι του Πηλίου αγναντεύει και όλη η Ανακασιά το ζέρει.*
.....
- *Τραγουδά για τη λευτεριά «καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή παρά 40 χρόνια σκλαβιά και φυλακή».*
.....
- *Περικεφαλαία φορεί κι έχει όψη γνωστή, αν τις φωτογραφίες του πρώτου ορόφου έχεις δει.*
.....
- *Σημαία ευλογεί και είναι εικόνα από την Ιστορία γνωστή.*
.....
- *Με το τουφέκι του «βασιλιά» σημαδεύει.*
.....

Άλλα έργα του

Τα έργα που ακολουθούν στις επόμενες σελίδες δεν βρίσκονται στην οικία Κοντού, αρχοντικό Χατζηαναστάση. Είναι όμως αντιπροσωπευτικά της τεχνοτροπίας και του ύφους του Θεόφιλου.

«Η γνωριμία με το έργο του Θεόφιλου είναι ένα παράθυρο ανοιχτό στη φύση.»

Κίτσος Μακρής

«Όταν ζωγραφίζει δάση πολύφυλλα εκφράζει με την πράσινη ποικιλία των όλη τη λαχτάρα ενός αγρότη για το νερό. Όταν ζωγραφίζει σκηνές από την καθημερινή ζωή, φτάνει στη συνθετική και χρωματική ενότητα των πιο σοφών ζωγράφων.»

E. Tériade

Συμφωνείς με τα λεγόμενα του Κ. Μακρή και του Ε. Tériade;

Ποια είναι δική σου γνώμη για το έργο του Θεόφιλου;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- **Στην τάξη σου:** Μπορείς να προτείνεις την υλοποίηση ενός project με θέμα την οικολογική γεωργία και τα βιολογικά προϊόντα.
- **Σημαντικές ημερομηνίες:** 22 Απριλίου Παγκόσμια Ημέρα της Γης & 5 Ιουνίου Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος

Το λιομάζωμα

«Αληθινοί ελαιώνες επιτέλους, αληθινοί άνθρωποι, αληθινά πράγματα.
Γι' αυτόν ισότιμα με το σώμα του Χριστού, υπάρχουν τα λιβάδια με τις ανεμώνες
και τα λιόδεντρα που αφήνουν ανάμεσα στα δάχτυλά τους να περάσει η θάλασσα.»

Οδυσσεάς Ελύτης

Ο παραπάνω πίνακας του Θεόφιλου έχει ως θέμα το μάζεμα των ελιών.

Πώς γινόταν το μάζεμά τους; Πώς γίνεται σήμερα;

.....

.....

.....

.....

Από το κτήμα πώς έφτανε το μαζούλι (η σοδειά) στην αποθήκη; Πώς φτάνει σήμερα;

.....

.....

Ποιες άλλες εργασίες κάνει ο παραγωγός μέχρι να φτάσει η ελιά στο λιοτριβί ή στο τραπέζι μας;

.....

.....

.....

.....

* Μικρή έρευνα: Ρώτησε, διάβασε, συζήτησε για τη χρησιμότητα του λαδιού στη διατροφή μας.

Σ' ένα φούρνο μια φορά...

Μια φορά κι έναν καιρό, καθώς λένε, ένας φούρναρης παράγγειλε σ' ένα φτωχό άνθρωπο να τότε ζωγραφίσει την ώρα που φούρνιζε ψωμιά. Ο ζωγράφος άρχισε να δουλεύει και όταν καταπίστηκε να εικονίσει το φουρνιστήρι, αντί να το φτιάξει οριζόντιο, σύμφωνα με την προοπτική, το έφτιαξε κάθετο δείχνοντας όλο το πάχος. Έπειτα, με τον ίδιο τρόπο ζωγράφισε πάνω στο φουρνιστήρι κι ένα καρβέλι. Πέρασε ένας έξυπνος άνθρωπος και του είπε: «Το ψωμί, έτσι που το έβαλες θα πέσει». Ο ζωγράφος αποκρίθηκε, χωρίς να σηκώσει το κεφάλι του: «Έννοια σου, μόνο τα αληθινά ψωμιά πέφτουν, τα ζωγραφισμένα στέκονται. Όλα πρέπει να φαίνονται στη ζωγραφιά!»

Γιώργος Σεφέρης

Με τη βοήθεια της ζωγραφιάς, που όλα φαίνονται, προσπάθησε να περιγράψεις με δυο λόγια τα στάδια παραγωγής του ψωμιού.

.....

.....

.....

.....

.....

Το σιτάρι για να γίνει αλεύρι και το αλεύρι ψωμί, ποιες πηγές ενέργειας χρειαζόταν παλιά και ποιες χρειάζονται σήμερα;

.....

.....

.....

.....

.....

* Στην τάξη σου: Η υλοποίηση ενός προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ή Αγωγής Υγείας με θέμα «Από το σιτάρι στο ψωμί», μπορεί να είναι δική σου πρόταση.

Να αναγνωρίσεις ...

Εδώ έχουμε έργα του Θεόφιλου, Λύτρα και Χατζόπουλου. Προσπάθησε να ξεχωρίσεις ποια είναι τα έργα του Θεόφιλου.

Να γράψεις τη λέξη Θεόφιλος κάτω από το πίνακα που πιστεύεις πως τον ζωγράφισε.

* Με την οικογένεια ή τους φίλους σου μπορείς να επισκεφτείς το σπίτι του Κίτσου Μακρή στο Βόλο, το οποίο λειτουργεί ως μουσείο. Εκεί ανάμεσα στα εκθέματά του υπάρχουν και έργα του Θεόφιλου, ένα από αυτά εικονίζεται στην παρούσα σελίδα.

Στη Μακρινίτσα...

« Ο Θεόφιλος σύχναζε στην πανέμορφη Μακρινίτσα, όπου ζωγράφισε πολλές εικόνες που τροφοδότησαν κατά καιρούς συλλογές εμπόρων, συλλεκτών και μουσείων. Μαρτυρείται ότι εδώ έγιναν δεκάδες αποτοιχίσεις έργων του σε μαγαζιά και σπιτία. Θα κούρνιαζε σε κάποια γωνιά της πλατείας του χωριού, πίνοντας το κρασάκι του και περιμένοντας για θελήματα ή για καμιά ζωγραφιά.

Το περίφημο καφενείο της Μακρινίτσας το αγόρασε και το πρόσεφερε στην κοινότητα ένας ευγενικός δωρητής. Στον ένα τοίχο του

απλώνεται μια τεράστια τοιχογραφία, με το στρατόπεδο του Κατσαντώνη μετά από νικηφόρα μάχη. Το μέγεθος της για το μικρό καφενεδάκι είναι κυρίαρχο. Ο Κατσαντώνης παίζει και τραγουδάει, ενώ τα παλικάρια του γλεντοκοπούν. Μπροστά από τον καταυλισμό κυλάει ήρεμα ένα μικρό ρυάκι. Ο Θεόφιλος δε διστάζει να ζωγραφίσει μέσα σ' αυτό μια βάρκα που πλέει. Η λυτρωτική ελευθερία της ζωγραφικής του, πέρα από κλίμακες και προοπτικές.

Μπροστά από το έργο, οι σύγχρονοι θαμώνες παίζουν την παραδοσιακή «ξερή». Στους καπνούς των τσιγάρων τους πρέπει να προσθέσει κανείς την καπνιά της σόμπας το χειμώνα και της γκαζιέρας που πήνεται ο καφές. Ο πίνακας μαυρίζει, καθαρίζεται από ειδικούς και ξαναμαυρίζει. Οι φθορές όμως πληθαίνουν. Εύλογα αναρωτιέται κανείς: Τι είναι προτιμότερο; Τα έργα να παραμένουν στη φυσική τους θέση, να τ' ακουμπάει η ζωή, με κίνδυνο να καταστραφούν, ή να μεταφερθούν στην ασφάλεια ενός μουσείου;»

Λάκης Παπαστάθης

Εσύ τι απαντάς στο παραπάνω ερώτημα;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Με όσα έχεις μάθει για το Θεόφιλο, να βρεις και να κυκλώσεις το σωστό

Ο Θεόφιλος γεννήθηκε

- α) στη Σμύρνη
- β) στη Βαρεία της Μυτιλήνης
- γ) στη Μακρινίτσα του Πηλίου

Έμαθε να ζωγραφίζει

- α) παρατηρώντας τον αγιογράφο παππού του και αντιγράφοντας λιθογραφίες και καρτ-ποσταλ.
- β) μαθητεύοντας σε ζωγράφους της Σμύρνης και της Αθήνας.

Τα θέματά του τα αντλούσε

- α) από τη φύση και την παράδοση, την ελληνική μυθολογία και ιστορία.
- β) μόνο από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

Τα χρώματα που χρησιμοποιούσε για τις ζωγραφιές του

- α) τα αγόραζε έτοιμα από το εμπόριο.
- β) τα έφτιαχνε μόνος του. Κοπάνιζε λουλούδια και χορτάρια, φλούδες ροδιού και κεραμίδια και τα ανακάτευε με μπογιές που χρησιμοποιούσαν οι σοβατζήδες.

Ο Θεόφιλος ζωγράφιζε

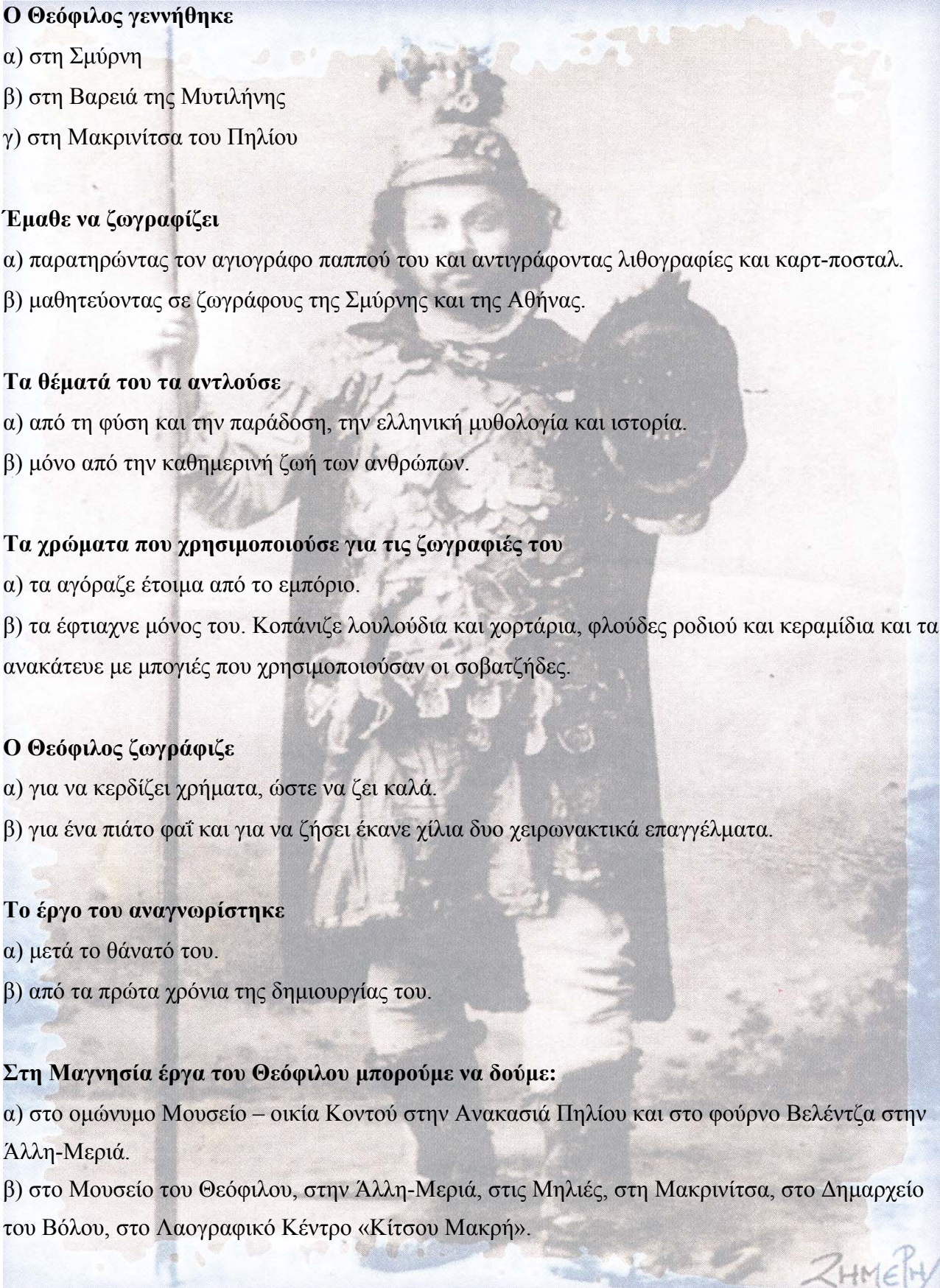
- α) για να κερδίζει χρήματα, ώστε να ζει καλά.
- β) για ένα πιάτο φαί και για να ζήσει έκανε χίλια δυο χειρωνακτικά επαγγέλματα.

Το έργο του αναγνωρίστηκε

- α) μετά το θάνατό του.
- β) από τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του.

Στη Μαγνησία έργα του Θεόφιλου μπορούμε να δούμε:

- α) στο ομώνυμο Μουσείο – οικία Κοντού στην Ανακασιά Πηλίου και στο φούρνο Βελέντζα στην Άλλη-Μεριά.
- β) στο Μουσείο του Θεόφιλου, στην Άλλη-Μεριά, στις Μηλιές, στη Μακρινίτσα, στο Δημαρχείο του Βόλου, στο Λαογραφικό Κέντρο «Κίτσου Μακρή».

Να ζωγραφίσεις...

Προσπάθησε να αποδώσεις με μια ζωγραφιά τα συναισθήματα που ένιωσες και τις εντυπώσεις που έχεις από την επίσκεψή σου στο Μουσείο του Θεόφιλου.

Αξιολογώ το πρόγραμμα και το Μουσείο

1. Σήμερα ήρθες μαζί με το Σχολείο σου στο Μουσείο Θεόφιλου στην Ανακασιά Πηλίου. Πώς πέρασες;

πάρα πολύ καλά πολύ καλά καλά καθόλου καλά

2. Θα ερχόσουν πάλι; **ΝΑΙ** **ΟΧΙ**

Γιατί;

.....
.....

3. Να σημειώσεις **ΝΑΙ** ή **ΟΧΙ**

Μου άρεσε που δεν ήταν μια συνηθισμένη επίσκεψη σε μουσείο. ....

Έμαθα για τη ζωή και το έργο του Θεόφιλου. ....

Μου έκαναν εντύπωση οι ζωγραφιές της σάλας. ....

Τα φύλλα εργασίας ήταν δύσκολα. ....

Μου άρεσε, γιατί δεν κάναμε μάθημα. ....

Βαρέθηκα. ....

Η ξενάγηση στο χώρο ήταν κουραστική. ....

Θα προτείνω στους γονείς και στους φίλους μου να έρθουν να το επισκεφτούν. ....

4. Να σημειώσεις **ΝΑΙ** ή **ΟΧΙ**

Υπάρχει καλή σήμανση για το Μουσείο και δε δυσκολεύτηκα να το βρω. ....

Υπάρχουν χώροι για να καθίσεις εξωτερικά, όταν νιώσεις κούραση. ....

Εύκολη είναι η πρόσβαση για άτομα με ειδικές δεξιότητες (ανάγκες). ....

Το Μουσείο διαθέτει κυλικείο και πωλητήριο αναμνηστικών. ....

Το ωράριο λειτουργίας του διευκολύνει τους επισκέπτες. ....

Με άριστα το 10 η βαθμολογία που δίνω, είναι ....

Λεξιλόγιο της Τέχνης

Αφαίρεση: καλλιτεχνικό κίνημα του 20^{ου} αι. που χαρακτηρίζεται από την ελευθερία στη σύνθεση και την απομάκρυνση από τη ρεαλιστική απεικόνιση της πραγματικότητας.

Αφηρημένη τέχνη: ο καλλιτέχνης δε θέλει να μιμηθεί ούτε να αναπαραστήσει τη φύση όπως είναι στην πραγματικότητα. Ζωγραφίζει με τέτοιο τρόπο που είναι δύσκολο να αναγνωρίσουμε τα αντικείμενα.

Βυζαντινή τέχνη: είναι η τέχνη που αναπτύχθηκε από τους Βυζαντινούς (330-1453 μ.Χ). Είναι κυρίως θρησκευτική τέχνη. Βασικό χαρακτηριστικό στη ζωγραφική είναι η απουσία προοπτικής, βάθους. Τα δέντρα, τα σπίτια, οι πόλεις αποδίδονται σχεδιαγραμματικά.

Εξπρεσιονισμός: καλλιτεχνική τάση που δίνει σημασία στην έκφραση του συναισθήματος του καλλιτέχνη. Χαρακτηριστικό της είναι το πολύ έντονο χρώμα και η έλλειψη συγκεκριμένου σχεδίου.

Θερμά χρώματα: είναι τα χρώματα που θυμίζουν φωτιά. Αυτά είναι το κόκκινο, το κίτρινο, το πορτοκαλί, το καφέ και η ώχρα.

Ιμπρεσιονισμός: το βασικό κίνημα της σύγχρονης τέχνης (19^{ος} αι.) στο οποίο τα χρώματα αποδίδονται όπως τα βλέπει ο καλλιτέχνης στις διάφορες ώρες της ημέρας με το φυσικό φως. Οι ιμπρεσιονιστές ζωγράφοι θέλησαν να αποτυπώσουν την άμεση εντύπωση (impression) που προκαλεί ένα αντικείμενο ή μια καθημερινή εικόνα.

Νεκρή φύση: ζωγραφική με θεματολογία αντικείμενα κυρίως οικιακής χρήσης, φρούτα, άνθη και φαγώσιμα.

Ουδέτερα χρώματα: είναι το άσπρο και το μαύρο.

Ρεαλισμός: η απεικόνιση της πραγματικότητας σαν φωτογραφία.

Ρομαντισμός: δίνει έμφαση στην πρόκληση ισχυρής συγκίνησης μέσω της τέχνης. Μεγαλύτερη ελευθερία στη φόρμα, σε σχέση με τις περισσότερες κλασικές αντιλήψεις. Στο ρομαντισμό, κυρίαρχο στοιχείο είναι το συναίσθημα αντί της λογικής.

Υπερρεαλισμός (Σουρεαλισμός): απεικόνιση αυτού που είναι πέρα από την πραγματικότητα. Οι παραστάσεις που απεικονίζονται συχνά δεν έχουν λογική.

Ψυχρά χρώματα: είναι τα χρώματα που θυμίζουν κρύο νερό. Αυτά είναι το μπλε, το γαλάζιο, το πράσινο, το μωβ και το γκρι.

Αφηρημένη Τέχνη

Εξπρεσιονισμός

Ιμπρεσιονισμός

Υπερρεαλισμός

* Στην τάξη σου: Μπορείτε να οργανώσετε μία έκθεση ζωγραφικής με αντιπροσωπευτικά έργα διαφορετικών καλλιτεχνικών τάσεων. Το διαδίκτυο στην υπηρεσία σας...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ

- [1] Νικονάνου Νίκη (2005) *Ο ρόλος της μουσειοπαιδαγωγικής στα σύγχρονα μουσεία*, άρθρο στο τετράδια μουσειολογίας τεύχος 2, 2005, εκδ. ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ
- [2] Σκουτέρη -Διδασκάλου Ε., (1994) *Λαογραφικά Μουσεία, Πολιτισμική Ταυτότητα και Ιστορική Μνήμη: Όροι και Επισημάνσεις* πρακτικά Α΄ Συνάντησης Λαογραφικών Μουσείων στα Πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης, Αθήνα 1-5 Οκτωβρίου, Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Λαογραφικής Μουσειολογίας
- [3] Μούλιου Μάρλεν, (2003) *Μουσειακές Εκθέσεις: Από τη θεωρία στην Πράξη*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Δήμος Ιωλκού-Πολιτιστικός Οργανισμός, (2008) *Ο ζωγράφος Θεόφιλος*, ημερολόγιο του 2008
- Δημοτική Πινακοθήκη Ρόδου, Γνωρίζω το Θεόφιλο, εκπαιδευτικό πρόγραμμα
- Δημοτική Πινακοθήκη Ρόδου, Γνωρίζω τα έργα της Πινακοθήκης, εκπαιδευτικό πρόγραμμα, 2002
- Διεύθυνση Α/θμιας Εκπ/σης Ν. Μαγνησίας, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση σε μαθητές, Βόλος 2007-08
- Μαρία Κυνηγού-Φλάμπουρα, Θεόφιλος, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 1979
- ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ (Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ), Θεόφιλος Χατζημηχαήλ – ο ζωγράφος, Αθήνα 1996
- Υπουργείο Πολιτισμού, 5^η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων, Μουσείο Θεόφιλου
- Περιοδικό :η λέξη, τεύχος 172, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2002
- Κριστοφερ Φρεϊλιγκ-Ελεν Φρεϊλιγκ-Ρον Βαν Ντερ Μερ, *Εικαστικό Πανόραμα*, εκδόσεις Πατάκη
- <http://www.lesvos-olsa.gr/lesvos/44/18.htm>

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Από το έντυπο *Αρχοντικό Χατζηνασάση-οικία Κοντού -Μουσείο Θεόφιλου*

έκδοση: 5^η Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων, Μάρτιος 2000

• Φωτογραφία Θεόφιλου	σελ. 10
• Τοπίο Πηλίου, Κάραβος, Ανακασία & Μακρινίτσα	σελ. 13
• Ερμής, θεός των αρχαίων Ελλήνων, θεός των κλεπτών	σελ. 13
• Ο Ρήγας Φεραίος	σελ. 13
• Διακοσμητικό θέμα της κάτω ζώνης, καμηλοπάρδαλη	σελ. 14
• Διακοσμητικό θέμα της κάτω ζώνης, το κυνήγι,	σελ. 17
• Διακοσμητικό θέμα της κάτω ζώνης, άνθη και πτηνά	σελ. 17
• Διακοσμητικό θέμα της κάτω ζώνης, άνθη και πτηνά	σελ. 18
• Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης	σελ. 19
• Ο Χρήστος Αναγνωσταράς νικά τους Τούρκους	σελ. 20
• Διακοσμητικό θέμα πάνω από το παράθυρο	σελ. 21
• Ο Γιάννης Κοντός καβάλα στ' άλογό του	σελ. 22

Από το Μουσείο Θεόφιλου, Βαρειά Μυτιλήνης

• Αλώνισμα στο Μόλυβδο	σελ. 24
• Το μάζωμα των ελαιών εν Μυτιλήνη	σελ. 25
• Το μέγα αρτοποιείο	σελ. 26

Από το Μουσείο Τέριαδε (Ελευθεριάδη), Πέτρα Μυτιλήνης

• Η ωραία Αδριάννα των Αθηνών	σελ. 27

Από το Λαογραφικό Μουσείο «Κίτσου Μακρή»

• Ζεύγος νεόνυμφων από το Πήλιο	σελ. 27

Από το καφενείο «Θεόφιλος» στη Μακρινίτσα Πηλίου

• Το στρατόπεδο του Κατσαντώνη	σελ. 28

Φωτογραφίες

• Ο Θεόφιλος με τη μητέρα του, συλλογή Μ. Γριμάνη	σελ. 6
• Ο Θεόφιλος με στολή Μ. Αλεξάνδρου, αρχ. Ζημέρη	σελ. 29

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΑΣΙΑ -ΜΟΥΣΕΙΟ

- 1 Τοπίο της Ανακασιάς και ψηλά στο βάθος η Μακρινίτσα
- 2 Μία τοποθεσία με τους καταρράκτες στον Κάραβο Πορταριάς
- 3 Σιντριβάνι με πάπιες και ψάρια
- 4 Το σώμα του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ απαγχονισμένου, υβρίζεται από τους Τούρκους και ρίπτεται εις την θάλασσαν
- 5 Ο Ρήγας Φεραίος
- 6 Ο Ιάκωβος Τομπάζης πυρπολεί το Τούρκικον Τρίκροτον
- 7 Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης αναδέχεται την Αρχιστρατηγίαν
- 8 Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ευλογεί την σημαίαν της ελευθερίας
- 9 Ο Καπετάν Αθανάσιος εξ Αγράφων με 500 αγωνιστάς μάχεται προς τον Ιμπρούτ Πασά
- 10 Ο Μάρκος Βότσαρης εξέρχεται νικηφόρος εις τον εν Καρπενήσιον στρατόπεδο των Τούρκων μετά 300 ανδρών
- 11 Ο Αθανάσιος Κανακάρης ελευθερώνει τας Πάτρας
- 12 Αθηνά Θεά της Σοφίας
- 13 Ο Παναγιώτης Κεφαλάς επί των τειχών της Τριπόλεως
- 14 Ο Χρήστος Αναγνωσταράς νικά τους Τούρκους περί το Βαλτέτσι
- 15 Ο Ερμής, Θεός των Αρχαίων Ελλήνων, Θεός των κλεπτών
- 16 Η μάχη του Ανδρέα Μεταξά παρά του Λάλα
- 17 Ο Πέτρος Μαυρομιχάλης επαναστατών την Μεσσηνίαν
- 18 Αφροδίτη, Θεά των αρχαίων Ελλήνων, Θεά της θάλασσης
- 19 Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης συναθροίζει εις την Λίμνη Λέρνη τους νικητάς του Δράμαλη το 1822
- 20 Ο Άρης Θεός των αρχαίων Ελλήνων, Θεός του πολέμου
- 21 Ο Ιωάννης Κοντός, ιδιοκτήτης του σπιτιού, πάνω στο μαύρο άλογό του με φόντο το σπίτι και την καταπράσινη φύση

ΠΗΓΗ Αρχεία Πολιτιστικού Οργανισμού Δήμου Ιωλκού- Κείμενα: Αλεξάνδρας Μποφιλίου - φιλόλογου

Σημείωση: Στον πρώτο όροφο της οικίας Κοντού-Μουσείο Θεόφιλου ο επισκέπτης μπορεί να δει φωτογραφίες του Θεόφιλου καθώς και δύο τοιχογραφίες με έργα του, οι οποίες αποτοιχίστηκαν από ταβέρνα που ήταν στα Παλιά του Βόλου.

Σχεδιασμός ασκήσεων-κείμενα:

Τσιμπλούλης Γεράσιμος,

Δάσκαλος, μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κ.Π.Ε Μακρινίτσας (2002-2010)

Σελιδοποίηση - επιμέλεια:

Γκράσσοι Γιώργος,

Εκπαιδευτικός Αγγλικής Γλώσσας, μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κ.Π.Ε Μακρινίτσας (2004-2010)

Διορθώσεις:

Βίγκλας Παναγιώτης,

Φυσικός-Μετεωρολόγος, μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κ.Π.Ε Μακρινίτσας (2004-2010)

Έκδοση: **Κ.Π.Ε Μακρινίτσας**

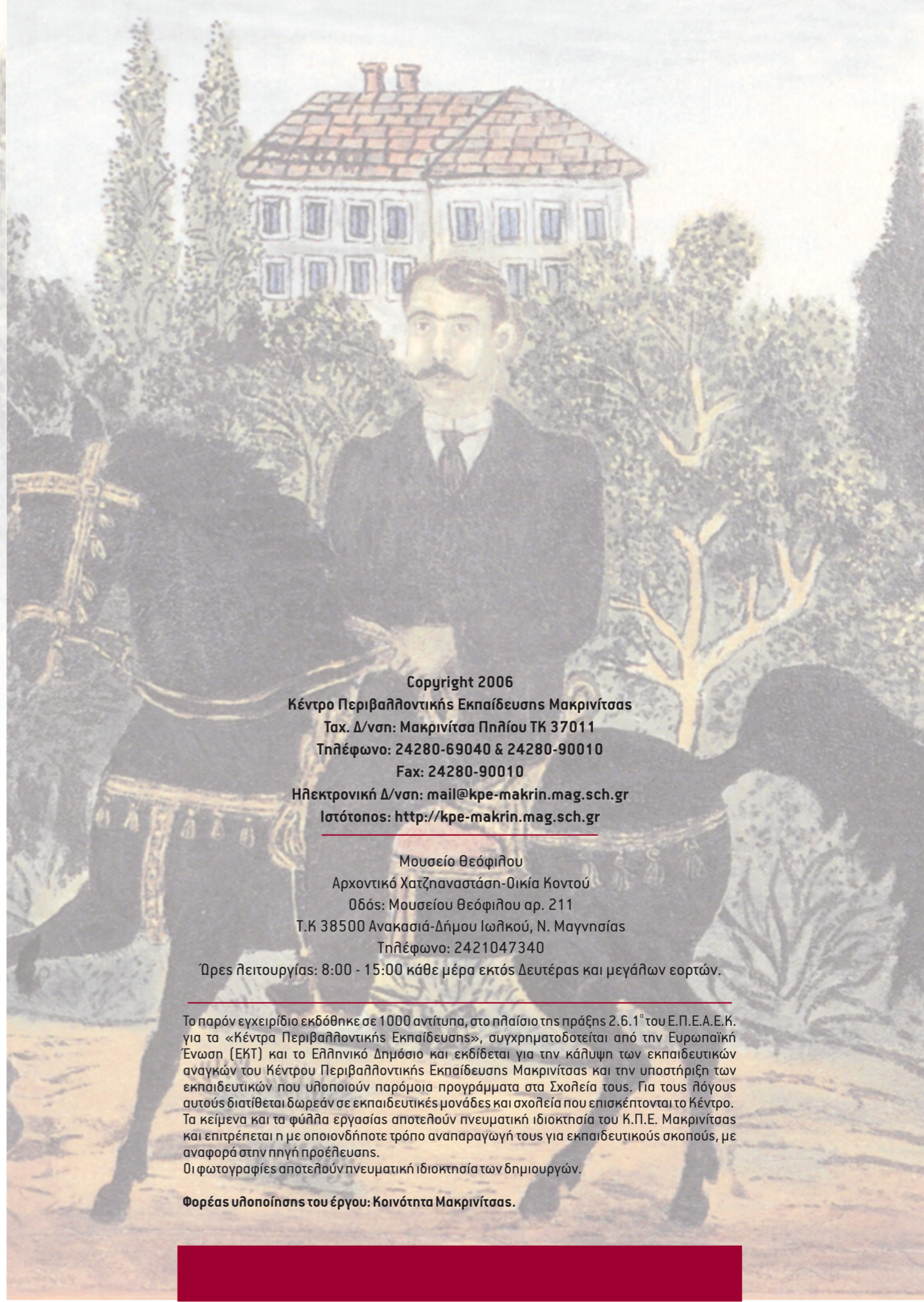
Χρησιμοποιήθηκε οικολογικό χαρτί και η εκτύπωσή του έγινε στις Γραφικές Τέχνες «ΠΑΛΜΟΣ»

ISBN: 960 - 88010 - 2 - 8

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

Copyright 2006

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μακρινίτσας

Ταχ. Δ/ση: Μακρινίτσα Πηλίου ΤΚ 37011

Τηλέφωνο: 24280-69040 & 24280-90010

Fax: 24280-90010

Ηλεκτρονική Δ/ση: mail@kpe-makrin.mag.sch.gr

Ιστότοπος: <http://kpe-makrin.mag.sch.gr>

Μουσείο Θεόφιλου

Αρχοντικό Χατζηνασάσιου-Οικία Κοντού

Οδός: Μουσείου Θεόφιλου αρ. 211

Τ.Κ 38500 Ανακασιά-Δήμου Ιωλίκου, Ν. Μαγνησίας

Τηλέφωνο: 2421047340

Ώρες λειτουργίας: 8:00 - 15:00 κάθε μέρα εκτός Δευτέρας και μεγάλων εορτών.

Το παρόν εγχειρίδιο εκδόθηκε σε 1000 αντίτυπα, στο πλαίσιο της πράξης 2.6.1^ο του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. για τα «Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης», συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΚΤ) και το Ελληνικό Δημόσιο και εκδίδεται για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μακρινίτσας και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών που υλοποιούν παρόμοια προγράμματα στα Σχολεία τους. Για τους λόγους αυτούς διατίθεται δωρεάν σε εκπαιδευτικές μονάδες και σχολεία που επισκέπτονται το Κέντρο. Τα κείμενα και τα φύλλα εργασίας αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία του Κ.Π.Ε. Μακρινίτσας και επιτρέπεται η με οποιοδήποτε τρόπο αναπαραγωγή τους για εκπαιδευτικούς σκοπούς, με αναφορά στην πηγή προέλευσης.

Οι φωτογραφίες αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία των δημιουργών.

Φορέας υλοποίησης του έργου: Κοινότητα Μακρινίτσας.